

Lausunto EU:n lausuntopyynnöstä tekijänoikeutta ja lähioikeuksia koskevan lainsäädäntökehityksen arvioinnista

1.11.2004

Electronic Frontier Finland ry

www.EFFI.org

1. Yleistä

Electronic Frontier Finland ry:n näkökulmasta nykyisen tekijänoikeusjärjestelmän ”pintaremontti” ei riitä sen ongelmien ratkaisemiseen. Todelliset muutokset edellyttäisivät kuitenkin joka tapauksessa kansainvälisten sopimusten muuttamista, mikä ei tällä hetkellä ole vielä poliittisesti realistista. Esimerkiksi EFFIn näkökulmasta tekijänoikeuden kestoja tulisi merkittävästi lyhentää ja se tulisi sitoa rekisteröintiin. Samoin tekijänoikeuden rajoitusten tulkintaperiaate tulisi muuttaa laajentavaksi.

EU-tasollakin toki on mahdollista tehdä joitain muutoksia, joista olisi konkreettista hyötyä. Tässä lausunnossa kiinnitetään huomiota näihin juuri EFFIn näkökulmasta tärkeimpiin asioihin ja puhtaasti lakitekniset kysymykset jätetään vähemmälle huomiolle.

2. Horisontaalit kysymykset

Olisi todennäköisesti parempi, jos direktiivien määrää voitaisiin pudottaa nykyisestä. Yhtenäisen tekijänoikeusdirektiivin laadinta pakottaisi yhtenäistämään käsitteistön ja loisi teoriassa helpommin hallittavan kokonaisuuden. Valitettavasti tällaisen ”megadirektiivin” luominen olisi todennäköisesti poliittiselle päätöksentekoprosessille liian raskas tehtävä, sillä sen sisältöön kohdistuvat taloudelliset intressit ja muut intohimot varmistaisivat lopputulokset olevan vielä nykyistäkin kaoottisempi kompromissi.

2.1 Tekijänoikeuden rajoitukset

Tällä hetkellä tekijänoikeuden rajoitukset ovat hajaantuneet useampaan direktiiviin ja seurauksena on varsin epäyhdenmukainen käsittely eri teoslajien kohdalta. EFFIn kantana on, että tekijänoikeus tietoyhteiskunnassa -direktiivin (EUCD) rajoitukset tulisi koskea kaikkia teoslajeja, ellei nimenomaisesti ole syytä muuhun. Erityisesti nykyisessä digitaalisessa maailmassa rajanveto tietokoneohjelman, tietokannan ja perinteisempien teoslajien välille on usein mahdotonta, koska yksittäisessä teoksessa voi olla elementtejä näistä kaikista. Ennakoitavuus edellyttäisi sitä, että säännöt pysyisivät samoina riippumatta siitä, mihin teoskategoriaan teokset viime kädessä kuuluvat.

Tätä taustaa vasten lienee myös varsin selvää, että EFFIn näkökulmasta 5.1. artiklan tulee koskea kaikkia teoslajeja.

3. Vertikaaliset kysymykset

3.1 Tietokoneohjelman määrittely

EFFIn näkökulmasta tietokoneohjelman täsmällisempi määrittely ei juuri toisi lisäarvoa verrattuna nykytilanteeseen. Ongelmia asian suhteen ei tiettävästi juuri ole esiintynyt ja onkin melko vaikea kuvitella konkreettista tilannetta, missä asialla olisi merkitystä. Kyseeseen voisi tulla lähinnä tietokoneohjelmiin liittyvät erityiset rajoitukset kuten oikeus dekompilaatioon, joiden logiikka kuitenkin pitää jo sisäänrakennettuna varsin toimivan tietokoneohjelman määritelmän. Toinen asia on, että teoskynnyksen ylitys olisi todennäköisesti syytä määritellä tarkemmin tietokoneohjelman osalta. Samoin tietokoneohjelman suoja-ala olisi hyvä määritellä laissa nykyistä tarkemmin eli millä abstraktiotasolla suoja myönnetään.

3.2 Dekompilaatio

Nykyinen dekompilaatiota koskeva 6-portainen testi on toiminut tähän asti käytännössä suhteellisen hyvin. Dekompilaation rajoitus yhteensopivien ohjelmien luomiseen on kuitenkin periaatteellisesti ongelmallinen kahdessa suhteessa. Ensinnäkin se sotii jyrkästi tekijänoikeuden perusperiaatetta vastaan ts. että monopoli myönnetään teoksen julkaisemista vastaan. Toiseksi dekompilaatiota tarvitaan usein myös muihin tarkoituksiin, kuten mahdollisten tekijänoikeusloukkausten selvittämiseen. EFFIn näkemys on, että tekijänoikeuden yleissäännöt riittävät estämään dekompilaation väärinkäytön, koska joka tapauksessa suoranainen alkuperäisteoksen kopiointi on tekijänoikeusrikkomus, ja näin rajausta yhteensopivien teosten luomiseen ei tarvita (ja se siis tulisi poistaa).

3.3 Tietokoneohjelmien tekniset suojakeinot

Tietokoneohjelmien teknisiä suojakeinoja koskeva säännös on toiminut tähän asti hyvin. Se on

myös huomattavasti järkevämmiin toteutettu kuin EUCD:n kuudes luku. Tässä kohtaa EFFI on siis samaa mieltä komission kanssa ja katsoo, että tällä hetkellä ei ole tarvetta lähteä muuttamaan kyseistä kohtaa. Lisäksi tietokoneohjelmissa on muutenkin varsin pitkälle luovuttu teknisistä suojaustoimista, joten kohdan itsenäinen merkitys on tällä hetkellä joka tapauksessa varsin vähäinen.

3.4 Tekijänoikeuden kesto

Tekijänoikeuden kestoja koskeva direktiivi oli aikanaan törkeä tulonsiirto eurooppalaisilta kuluttajilta lähinnä USA:n tekijänoikeusteollisuudelle. Maailman johtavat taloustieteilijät ovat tyrmänneet kyseisen muutoksen ja ainoa oikea suunta olisikin lähteä lyhentämään tekijänoikeuden kestoja. EFFIn näkökulmasta järkevin malli oli sellainen, jossa tekijänoikeuden suojaamat taloudelliset oikeudet olisivat voimassa viisi vuotta teoksen julkaisemisesta, jonka jälkeen teos joka tulisi rekisteröidä tai se tippuisi pois suojan piiristä. Rekisteröimisellä suoja saataisiin pidennetyksi tekijän eliniän mittaiseksi muiden kuin tietokoneohjelmien osalta, joissa suojan maksimikeston tulisi olla 10 vuotta.

EFFI ei kannata tallenteiden suojan pidentämistä 50 vuoteen.

3 Muut kysymykset

Vaikka pääosaa alla olevista aiheista ei ole suoranaisesti käsitelty komission kyselyssä, EFFIn näkökulmasta ne tulisi kuitenkin nostaa esiin tässä yhteydessä. Kyseiset asiat olisivat järkevintä säädellä EU-tasolla, jotta välttyttäisiin jäsenmaakohtaisilta ratkaisuilta.

3.1 Julkisen määritelmä

EFFIn näkemyksen mukaan ”julkisen” määrittäminen yhteisötasolla olisi hyvä idea. Tällä hetkellä tietyissä jäsenmaissa ollaan menty määritelmän suhteen selvästi liian pitkälle ja alueen harmonisoinnin yhteydessä olisi hyvä tilaisuus linjan tarkistamiseen.

3.2 Yhteisöraukeminen

EFFIn näkemyksen mukaan yhteisöraukeaminen purkaminen voitaisiin aloittaa hyvin tekijänoikeudessa, jossa se ei ole vielä juurtunut osaksi järjestelmää. Kyseisellä järjestelmällä ei ole kuluttajanäkökulmasta juuri osoitettavissa olevia hyötyjä, mutta haittoja sitäkin enemmän. Lisäksi koko idea on jokseenkin yhteensopimaton Internetin globaalien luonteen kanssa.

3.3 Teknisten suojauskeinojen ajallinen rajallisuus

Eräs suurimmista ongelmista nykyisissä direktiiveissä on niiden täydellinen naiivius tekijänoikeuden haltijoiden motiiveja kohtaan. Tämä korostuu erityisesti teknisiä suojauskeinoja koskevien säännösten kohdalla. Ensinnäkin direktiiv(e)issä ei mitenkään pyritä varmistamaan, että suojatut teokset siirtyisivät vapaasti käytettäväksi niiden suoja-ajan kuluttua umpeen. Tällä ei ole juuri merkitystä uusien teosten kohdalla, koska niiden tekijänoikeus kestää jo muutenkin lähes ikuisesti. Vanhojen teosten kohdalla tämä on kuitenkin hyvin kriittinen kysymys. Täten tulisivat lisätä direktiiveihin säännös, joka edellyttäisi teknisten suojauskeinojen sammumista suoja-ajan päätyttyä. Sopiva sanktio voisi olla tekijänoikeuden välitön sammuminen niiltä liikkeelle lasketuilta teoksilta, joiden tekninen suojauskeino ei tätä tue.

3.4 Teknisten suojauskeinojen käyttö tekijänoikeuden alan laajentamiseksi

Tekijänoikeutta voidaan jatkaa helposti lisäämällä tekijänoikeuden suojan ulkopuolelle pudonneeseen teokseen mikä tahansa teoskynnyksen ylittävä elementti. Samaa keinoa käyttämällä voidaan myös suojata teknisten suojauskeinojen avulla mitä tahansa informaatiota, joka ei sinänsä kuuluisi mitenkään tekijänoikeuden alaan. Käytännössä välttämättä tuotteeseen ei tarvitse lisätä edes mitään tekijänoikeuden alaista materiaalia, vaan riittää, että käytetään yleisesti käytössä olevaa teknistä suojauskeinoa, jonka murtaminen on mahdotonta, koska tähän tarvittavia työkaluja ei ole eikä laillisesti voisikaan olla tarjolla. Edellä mainittujen tilanteiden estämiseksi tulisi lisätä säännös, joka joko kieltäisi sopivalla rangaistusuhalla em. menettelyt tai vähintäänkin antaisi oikeuden kiertää (tarvittaessa käyttäen hyväksi kolmatta osapuolta) suojauskeinojen tällaisessa tapauksessa.

3.5 Tekijänoikeus ja ”dirty hands”

Tekijänoikeutta voidaan käyttää moraalisesti hyvin kyseenalaisiin tarkoituksiin. Yhtenä esimerkkinä tästä toimii Skientologia-kultin toiminta järjestön ”salaisten oppien” pitämiseksi salassa käyttäen hyväksi hyvin aggressiivista tekijänoikeuteen (näennäisesti) perustuvaa oikeudellista häirintää. Vastaavia esimerkkejä löytyy kuluttajasuojan puolelta myös muita. Koska kaikkein väärinkäytöksen muotoa on melkein mahdoton ennakoida etukäteen, paras ratkaisu olisi lisätä direktiiveihin yleissäännös, jonka mukaan tekijänoikeuden mukaista suojaa ei myönnetä niissä tilanteissa, missä voidaan osoittaa, että suojan hakijan tarkoituspäätös on todennäköisin syin hyvän tavan vastainen. Vastaava doktriini tunnetaan ainakin USA:n tekijänoikeusjärjestelmässä.

3.6 Vilpittömän mielen suoja ja tekijänoikeus

Tekijänoikeudessa ei ole tähän mennessä tunnettu sivullissuojaa. Teosten käytön sitominen yhä vahvemmin niiden oikeudelliseen statukseen ja välitysketjujen piteneminen (mikä tekee laillisuuden tarkistamisen hyvin hankalaksi) ovat kummatkin ilmiöitä, jotka puhuvat tämän oikeudellisen rakenteen siirtämisen puolesta. Lisäksi ankaroituva rangaistuskäytäntö on osaltaan korostamassa aiheen ongelmallisuutta. Hyvänä alkuna voisi olla digitaalisia teoskappaleita koskeva vilpittömän mielen suoja. Tällä hetkellä esimerkiksi fyysisessä maailmassa kirjan ostavan henkilön vilpittömä mieltä suojataan normaalien esineoikeudellisten oppien mukaisesti ja ei ole olemassa perusteita, miksei samaa voitaisi ulottaa myös digitaalisiin teoskappaleisiin.

Electronic Frontier Finland ry:n puolesta,

Ville Oksanen

Puheenjohtaja